

EL – MÂNÎ'

El-Mâni', Allahü Teâlâ'nın esma-i hüsnasından olup, bir şeyin meydana gelmesine müsaade etmeyen manasında bir ism-i ilâhîsidir.

Mâni, Türkçemize de girmiş olup "bir şeyin yapılmasını önleyen şey, engel" manasında kullanılır.

El-Mâni' ism-i şerifinin insan ve kâinat üzerindeki tecellileri, menfaatleri ve hikmetlerini bir nebze anlamaya gayret edelim.

İnsanlara baktığımızda görüyoruz ki, fitratı icabı nefsanî ve ruhanî yani maddi ve manevi diyebileceğimiz pek çok iyi ve kötü arzularımız vardır ki, biri bitmeden birkaç tanesi uç gösterir. Hatta aynı anda birçok istekler birden kendini hissettirir. Yaşadığımız müddetçe bunlar ne biter, ne tükenir. Biz insanlar olarak, bu arzularımızı elde etmek için çalışır dururuz. Her arzumuz bir takım sebeplere, sebepler de El-Mâni' ve El-Muti' olan Allah'ın emr-ü fermanına bağlıdır. Kul, sebebe tevessül eder, Allah Teâlâ da dilerse isteyenlerin isteklerini verir. Kulun isteği doğrultusunda gereken sebeplere tevessülü adeta birbirine kenetlenir, maksat hâsıl olur. El-Muti' ism-i şerifinin manası budur. Yani kulun isteğini vermeyi murad ettiyse Mevlâ El-Muti' ismiyle tecelli eyler, o isteği zuhur eder.

Allah Teâlâ bazı isteklere de müsaade etmez. O zaman tevessül edilen sebepler kısır kalır, mahsul vermez, kul ne kadar çalışıp çabalasa da, gereken sebeplere yapışsa da arzusuna nail olamaz. Çünkü Allah Teâlâ o şeyin meydana gelmesini takdir etmemiş olup El-Manî' isminin tecellisiyle o sebeplere tecelli etmiş olup engellemiştir.

Mesela bir mülk almaya teşebbüs edilmiş, gereken sebeplere tevessül edilmiş, zahiren hiçbir engel kalmamış farz edelim. Allah Teâlâ'nın El-Manî' isminin zuhuruyla akla hayale gelmeyen engeller çıkar da o arzumuzda nail olamayız. Bunun gibi hayat boyu benzeri hadiselerle sık sık karşılaşırız. Öyle hadiseler olur ki, talebimizin peşine düşeriz, sebeplere yapışırız ve "ha oldu, ha oluyor" derken bir de bakarız ki son an çok cüz'î bir sebepten dolayı bütün planlarımız bozulmuş olup elimiz boşa çıkar. Bunların sebebi nedir? Çünkü o işin henüz vakti gelmemiştir, vakti gelince yeniden canlanır. Bu takdirde Cenab-ı Allah, El-Muahhir isminin hükmünce muamele buyurmuştur. El-Muahhir isminin tecellisi ile o iş, takdir edilen zamana ertelenmiştir. Çünkü O, her şey için bir vakit tayin etmiştir. Hiçbir şey vaktinden evvel meydana gelmediği gibi vakti gelince de bir lahza arkaya kalmaz. Yahut o iş mukadder değildir ki, bu takdirde de El-Manî' isminin hükmü zuhura gelir. Çünkü Allah'ın ezelde yazdığı olur, yazmadığı ise olmaz. Kişi, Allah'ın izni olmadıkça gayret edip uğraşmakla velev ki ehliyet ve liyakati olsa bile istediği vakit istediği mevkie atlayamaz. Veya istediği gibi servet sahibi olamaz. Tedbir ile kader ne değişir ne de bozular. Kaderin hükmü ancak teşebbüsten sonra anlaşılır. Eğer Allah Teâlâ kulun muradını verecekse edecekse teşebbüsü üzerine onu ihsan eder. Arzusunu kabul etmeyecekse, teşebbüs ve tutulan sebepler akim kalır. Fakat biz insanlar isteriz ki her istediğimize nail olalım. Arzularımız yerine gelince sonunu düşünmeden seviniriz. Fakat öyle sevinip neşelendiğimiz şeyler olur ki, sonunda "keşke bu işim olmasa idi" deriz, maddi veya manevi yaralar alırız. Bu hususta kul herhangi bir isteğinin sonunun hayırlı olup olmayacağını düşünmeden o isteğinin yerine gelmesi için elinden geleni yapıp, "Ya Rabbi, hakkımda hayırlı ise muvaffak eyle, değilse sonu şer olacak bir şeyden beni koru" demesi gerekirken sırf kendi hisleri istikametinde gidip isteğinde ısrar ederse "ille de olsun" derse, Mevlâ dilerse kulun bu ısrarlı ricası üzerine El-Muti' ismi ile tecelli eder de arzusu yerine gelir. Eğer arzularımız yerine gelmezse -hamlıığımızdan olacak ki- canımız sıkılır, hatta bazen sert konuşur, taşkınlık halleri gösteririz. Bazen sebeplere takılırız, su-i zanlar, gıybetler gibi kul haklarına dahi sebebiyet verecek hadiseler ortaya çıkar. Bu ve benzeri davranışların tek kaynağı cehalettir, ilm-i ilahiden, marifetullahtan mahrumiyetin neticesidir. Allah Teâlâ isteklerimizin bazısını verir, bazısını da vermez. Vermediği zaman muhakkak ki bir hikmeti vardır. İnsanın ekseri isteklerine kavuşabilmesini Cenab-ı Hak bir takım sebeplere bağlamıştır. O sebepleri yaratan da yine Yüce Allah'tır. Bu bir Allah kanunu, sünnetullahtır ki, kul sebeplere tevessül etmekle mükelleftir. Onun ötesinde kulun bir dahli yoktur. Allah diler, muvaffak eder, yaratır. Diler, akim bırakır. Her ikisinde de hikmeti vardır. Başka türlü izaha imkân yoktur. Aklın ve naklin ittifakıyla şu yüce hakikatler tespit edilmiştir:

- 1) O Yüce Allah ki kulun istediğinden haberdardır.
- 2) Kulun istediği o şeyin cinsinden hazinesinde namütenahi mevcuttur.
- 3) Bunu istediği zaman kuluna ulaştırmaya kadirdir.

4) Allah Teâlâ kendisinden bir şey istenenlerin en zengini en merhametlisi, en kerimi en cömerdi ve en kuvvetlisi olduğu gibi, en hakîmidir, her işinde pek çok hikmetler vardır. Bu hikmetlerin bazısı anlaşılabilir bile pek çoğu sırdır. İnsan pek çok şey karşısında idrakte acze düşmekte ve hayretten öteye gidememektedir ki, hayret verici olaylar karşısında kul dilinden, gönül âleminden "Sübhanallah Allahu Ekber" der.

Şimdi, arzularımıza nail olamayışımız veya arzu etmediğimiz şeylerin başımıza gelmesindeki bazı hikmetlere ışık tutan ayet ve hadislerden bir kısmını inceleyelim:

"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz." ¹

Bu ayet-i kerimeden anlaşılabilir ki; insanın hoşuna gitmeyen nice hadiseler vardır, tahakkuk eder ve neticesinde fayda hâsıl olur. Nice istekleri de vardır, onun için çabalar hâlbuki onun için hiç de hayırlı değildir. Kula düşen, hislerine kapılıp da ısrar etmek yerine hayırlı olup olmadığını bilmediği için sebeplere yapışıp takdiri Allah'a bırakmaktır. Çünkü Allah kuluna asla zulmetmez ve Allah kulları hakkında daima hayır murad eder. Kulunu bol bol ödüllendirmek, günahlardan arıtmak, rahmetine, ikramına, fazlına nail etmek için dünyada bir arzusunu yerine getirmeyebilir. Zaman olur kul hasta olur, şifa talep eder fakat Mevlâ kulunun daha çok ecir kazanması için hemen talebini yerine getirmez, El-Muahhir ismi devreye girer ki kulun şifa talebi takdir edilen zamana ertelenir. Eğer o hastalık ölümüne sebep olarsa, Mevlâ öyle takdir etti ise, o arzular, temenniler, başvuru çareleri tesirsiz kalır. El-Manî' ism-i ilâhîsinin tecellisiyle maddî manevî sebepler akim kalır. En güzeli, en hayırlısı Allah'ın takdiridir. Kulun da en itibarlısı, takdire şayan olanı, kendi arzularına nailiyattan ziyade Allah'ın takdirine rıza gösterenidir.

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele!" ²

Bu ayette bildirilen imtihan vesilelerini ve benzerlerini kimse yaşamak istemez fakat istenmese de başa geleceğini bildiriyor Mevlâ. Ve bu başa gelen şeylerin bir hikmetinin olduğunu, imtihan vesilesi olduğunu ve sabredenlerin imtihanı kazanarak pek çok ebedi nimetlere erdiğini, Hak Teâlâ'nın övgüsüne, rızasına mazhar olma gibi büyük sürprizlerle karşılaşacağını müjdesini vermesini Yüce Allah kelamullah ile Resulü'ne bildiriyor. Bir Hak dostunun dediği gibi takdir ediyor, kulu için tedbir alıyor.

Efendimiz (s.a.v) buyururlar:

"Gıyabi olarak din kardeşi aleyhindeki dedikodulardan, din kardeşini müdafaa eden kimsenin, kıyamet günü ırz ve şerefini korumayı Allahü Teâlâ üzerine almıştır." ³

Bu hadisten anlaşılabilir ki, din kardeşinin aleyhinde yapılan dedikoduya mani olanı Allah Teâlâ takdir ediyor ve onu ödüllendireceğinin müjdesini veriyor. Bu hadis-i şerif, bu konuyla ilgili pek çok hadisten yalnızca biridir.

Bu hususta kula düşen o ki; hayırlı olan amellerde muvaffakiyet için gereken sebeplere ciddi tevessül edip kalen, halen, fiilen çalışmalı ve ısrarla Mevlâ'dan yardım talep etmeli ki, bunlar ibadet-i taat, ilm-i ilâhî, güzel ahlak sahibi olma, marifetullah, muhabbetullah, haşyetullah, ihlâs ve kuvvetli iman, ittika gibi Kur'an-ı Azimüşşan'da bildirilen, Mevlâ'nın kulunun üzerinde görmeyi talep ettiği fitratın gayesi olan manevi güzelliklerdir. Nefsî haz ve arzulara gelince, bunların da ihtiyaca binaen hayırlı olduğunu ve yararlı olacağını düşündüğümüz arzularımız için de kalen, halen, fiilen sebeplere yapışılır, Mevlâ'dan yardım talep edilir. Fakat her şeye rağmen Mevlâ nasip etmezse yani El-Manî' ismiyle tecelli eder, istediğimiz olmaz, görünüş itibarıyla elimiz boşa çıkarsa o zaman "Rabbim hakkımda böyle takdir etti, çalıştık, çabaladık, her sebebe başvurduk fakat mukadder değilmiş, bunda da şüphesiz pek çok hikmetler vardır" demeli ve tasalanmamalı Hakk'ı halka şikayet etme bedbahtlığına kalkışmamalıdır. Diğer bir yönü ise nasıl ki Allah-ü Zülcelâl kulunu bazen uhrevî nimetleri kazandırmak için, bazen de

¹ Bakara:216

² Bakara:155

³ İbn Ebi'd-Dünya

temizlemek için veya imtihan etmek ve akabinde ödül üstüne ödüllendirmek için veya bazen de o talep edilen zahiren cazip olup fakat sonu felaket getireceğinden dolayı kulunu korumak için her istediğini vermiyor. Bu durumda insan da nefsinin her talebinin peşine düşmemelidir. İyice düşünüp taşınmadan nefsinin her arzusunu yerine getirmeye kalkışanlar sonunda birçok mevzuda çok pişman olmuşlardır. Telafisi mümkün olmayan zararlara, hüzünlere yerini terk etmiştir. Öyleyse Mevlâ kulda bu ismini de görmek ister ki, nefsin olur olmaz her isteğine cevap vermesin, El-Manî' isminin tecellisiyle nefs-i emmaresine mani olsun, kalbine esen kibir, ucub, riya, sum'a, hased gibi kötü vasıfları kalbde karargah kurmasına mani olmaya gayretle beraber dilinden çıkacak her olumsuz kelama karşı da adeta El-Manî' isminin nurunu muhafazaya çalışsın.

Evet, El-Manî' ism-i ilâhî ki; kalb, kafa, el, ayak, dil, dudak, göz, kulak gibi cümle aza-i cevahirimizde tecellisi elzemdir. Biiznillah bu ismin tecellisi ile bu cevahirimizden sadır olacak tehlikelere mani oluruz ki, bu da ancak Mevlâ'nın inayeti, tevfiği ile olacaktır. Mevlâ'dan talebimiz o ki, maddi manevi tehlikelere ve hassaten imanımıza, maneviyatımıza zarar verebilecek her şeyden korusun. Fiilen, halen, kalen nefislerimizden veya dışımızdan çeşitli yollarla gelebilecek bütün şerlerden, zararlardan koruyup, El-Manî' ismiyle mani olmasını yine Yüce Mevlâ'dan niyaz ederiz.

Bu konunun diğer bir yönü ise şudur ki; nasıl ki Rabbimiz bize talep ettiğimiz halde bilmediğimiz sebeplerden dolayı her muradımızı vermiyor, adeta bizim için tedbir alıyorsa, bizler de zararlı olduğunu bildiğimiz hususlarda evlad-ü ıyalimize, dost, ahbab gibi en azından yakınlarımıza her istediklerini vermeyip onların yersiz, faidesiz veya zararlı taleplerini reddedelim. Gözlerinin yaşına, küsme, darılmalarına, menfaatlerimizin kesileceğine asla aldırış etmeden, bizim fark ettiğimiz, onların ise farkında olmadan cahilane talep ettikleri şeyleri adeta zehir ikram edercesine vermeyip, El-Manî' isminin tecellisiyle mani olalım.